

Notat

Hvad koster det at leve?

Referencebudget og minimumsbudget for familier

November 2015

Af

Finn Kenneth Hansen, Henning Hansen og Malte Moll Wingender

Indhold

1	Hvad koster det at leve? – referencebudget og minimumsbudget for familier	3
1.1	Referencebudget - standardbudget	3
1.2	Budgetmetoden	4
1.3	Referencebudgettet – 2015	6
1.4	Discountbudgettet	11
1.5	Reference- og discountbudgetter for forskellige familietyper	12
2	Minimumsbudget	14
2.1	Budgetmetoden til måling af fattigdom	14
2.2	Minimum - nødvendigt og beskedent forbrug	15
2.3	Forudsætninger og indhold af minimumsbudget	17
2.4	Minimumsbudgettet	19
2.5	Fra standard til minimum	20
2.6	Familiebudgetter fra reference til minimum	22

1 Hvad koster det at leve? -- referencebudget og minimumsbudget for familier

1.1 Referencebudget - standardbudget

Referencebudgetter eller standardbudgetter er en prissat kurv af varer og tjenesteydelser, der repræsenterer en given levestandard (Bradshaw, 1993; Bradshaw og Mayhew, 2011). En række EU-lande har udviklet referencebudgetter eller standardbudgetter, der angiver udgiften på en række centrale forbrugsgoder, og ofte udtrykker, hvad det koster at leve eller hvad der kræves af indkomst for en socialt acceptabel levestandard.

I praksis anvendes disse budgetter hovedsageligt til at definere et niveau for levestandard, og i betragtning af dette kan de anvendes til en række forskellige formål, blandt hvilke de vigtigste er: beskrivelse af levestandard, økonomisk rådgivning og gældsoplægning, grundlag for skatteopkrævning, vurdering af sociale ydelser og måling af fattigdom,

I de skandinaviske lande anvendte man tidligere betegnelsen ”standardbudgetter”, men nu anvender alle i lighed med lande i EU betegnelsen referencebudgetter. Ændringen skyldes, at man med betegnelsen reference i højere grad synes at signalere formålet med budgetterne - nemlig at der er tale om en reference – en målestok man kan referere til - snarere end en standard, forstået som noget kvalitativt og som noget man skulle tilstræbe. I den betydning har vi også valgt at erstatte det danske standardbudget med betegnelsen det danske referencebudget.

Referencebudgettet er som standardbudgettet udarbejdet på baggrund af den såkaldte budgetmetode. Metoden består i, at en række eksperter inden for de enkelte forbrugsområder normativt tildeler de enkelte familier et forbrug, hvor niveauet eller standarden afspejler et rimeligt og almindeligt forbrug, idet det hverken er et “luksusforbrug” eller et “minimumsforbrug”. Referencebudgettet indeholder udgifter til daglige fødevarer, beklædning og fodtøj, personlig hygiejne, transport, fritidsinteresser og dagligvarer til husholdningen.

I Danmark har Forbrugerstyrelsen fået udarbejdet et sådant standardbudget for danske husholdninger efter budgetmetoden. Første gang i 1993¹, og se

---

¹ Forbrugerstyrelsen: *Forbrugerstyrelsens familiebudget – et standardbudget for danske husstande* (udarbejdet af Center for Alternativ Samfundsanalyse, CASA). Hovedrapport. Rapport 1993.2.

nest er det revideret i 2001². Budgettet er meget konkret i sin form, og man kan gå ind og se nøjagtig, hvilket forbrug eksperterne mener, er rimeligt og almindeligt for en husholdning på de enkelte forbrugsområder. Ud over standardbudgettet er der udviklet særlige budgetter, bl.a. et discountbudget, et “grønt” budget og et pensionistbudget.

Rockwool Fondens Forskningsenhed har i forbindelse med opstart på et projekt om børnefattigdom ønsket, at der udarbejdes tidssvarende og aktuelle familiebudgetter, som belyser, hvad det koster at leve i 2015. Det er ønsket, at der foretages en fornyelse af standardbudgettet, og at der med baggrund i dette foretages en fastlæggelse af et minimumsbudget.

1.2 Budgetmetoden

Udgangspunktet for fastlæggelsen af et forbrug er de mange menneskelige og samfundsskabte behov, der udspringer af at kunne leve op til de forskellige roller i samfundet og leve et acceptabelt hverdagsliv. Det gælder basale behov som mad, klæder og bolig, men også sociale behov for samvær med familie og venner samt deltagelse i samfundslivet. (Doyal & Gough, 1991)

For at dække disse behov udfører det enkelte individ eller den enkelte familie en række handlinger og aktiviteter, der i vores velfærdssamfund giver anledning til forbrug. Sammenhængen kan meget forenklet illustreres som følgende:

<i>Behov</i>	<i>Aktivitet</i>	<i>Forbrug</i>
Søvn	Sove	Seng, sengetøj
Socialt samvær	Invitere gæster	Mad og drikkevarer mv
Oplysning/viden	Læse, lytte	Bøger, tv

Da der er tale om udarbejdelse af et normativt forbrug og budget, er udgangspunktet, at behovene gælder alle personer. Der er tale om såvel materielle som sociale behov påvirket af velstandsniveauet, og de normer og sædvaner der er gældende i det danske samfund. Normerne kan være mere eller mindre eksplicit udtrykt. Et eksempel på eksplicitte udtrykte normer er fx offentligt fastsatte anbefalinger og standarder fx på kostområdet og for spædbørnsudstyr.

Opfyldelsen af behovene kan imidlertid foregå på forskellig måde (dvs. via forskellige aktiviteter) afhængig af køn, alder, social status, livsfase m.v. Selv om behovene således må antages at være de samme for alle personer, kan aktiviteterne knyttet til behovene være forskellige og dermed også det konkrete forbrug

² Finn Kenneth Hansen: *Hvad koster det at leve?* Standardbudget for familier. CASA. Marts 2002.

Det første trin i udviklingen af et budget er fastlæggelsen af behov, der er almindelige for at kunne leve og deltage i samfundslivet. Som omtalt gælder det basale behov som mad, tøj, og tag over hovedet, men også såvel materielle som sociale behov. Og ud fra disse behov er det opgaven, at belyse på hvilke måder behovene opfyldes, dvs. hvilke handlinger og aktiviteter, som er knyttet til opfyldelsen af behovene.

Det andet trin er at fastlægge, hvordan disse handlinger og aktiviteter almindeligvis giver anledning til og udslag i forbrug. I nogle tilfælde er fastlæggelsen af forbruget i vores kultur nærmest givet, fx for aktiviteter som *at sove*, hvor forbruget er en seng, sengelinned og pude m.v. eller aktiviteten *at vaske sig og børste tænder*, hvor forbruget er sæbe, tandbørste, tandpasta m.m.

Man kan sige, at når aktiviteterne i forhold til det konkrete behov først er bestemt, så vil det konkrete forbrug også være det. Det gælder fx også for transport. Har man bestemt, at det konkrete transportbehov opfyldes via offentlige transportmidler og cykel, vil det konkrete forbrug være givet – derimod vil omfanget af forbruget selvfølgelig være afhængig af omfanget af behovet – det vil sige den geografiske afstand.

Ved opfyldelse af andre behov fx sociale behov som for nogen typisk giver sig udtryk i aktiviteter som fx samvær med familie og venner, kan det være vanskeligere mere præcist at sige, hvad det giver anledning til i form af forbrug. Er der tale om stor middag med varm mad eller er det til kaffe og kage eller mødes til brunch. Det vil i stort omfang afhænge af normer og vaner.

Det forbrug der tilstræbes opgjort for de enkelte familier er, hvad vi vil kalde et rimeligt forbrug. Det vil sige et **forbrug, som er almindeligt i forhold til aktiv deltagelse i samfundet og som er bredt accepteret i samfundet. Der er hverken tilstræbt et minimum- eller et luksusforbrug, men et almindeligt rimeligt forbrug.**

Det er vigtigt at påpege, at dette forbrugsniveau ikke er rimeligt i den forstand, at alle skal have dette forbrug. Med angivelsen af et rimeligt niveau påstås heller ikke, at man ikke kan leve rimeligt for mindre end dette niveau, eller at det er urimeligt, at man har et større forbrug eller for den sags skyld, at man har et helt andet forbrugsmønster end det angivne i referencebudgettet. Hovedidéen og det væsentlige i konkretiseringen af et forbrugsniveau er, at referencebudgettet er gennemsigtigt og kan anvendes som et sammenligningsgrundlag.

Sammenhængen mellem aktiviteter og forbrug er foretaget af ekspertgrupper, på den måde at eksperter på forskellige forbrugsområder har udpeget

det forbrug som er almindeligt og rimeligt i forhold til de forskellige aktiviteter med henblik på at opfylde de menneskelige behov.

1.3 Referencebudgettet – 2015

Grundlaget for det danske referencebudget er som omtalt Forbrugerstyrelsens Familiebudget fra 1993, som senere er blevet revideret og fornyet i 2001. (CASA, 2002) Referencebudgettet for 2015 bygger videre på disse tidligere budgetter. På den måde er der tale om en fornyet og aktuel revision og en velfærdsfornyelse af standarden i referencebudgettet. Revisionen er baseret på en gennemgang af alle forbrugsområderne og inddragelsen af nye forbrugsområder i 2015. Revisionen er foretaget af ekspertgrupper, som har revideret standarden i forhold til aktuelle offentlige anbefalinger, samt den seneste viden og data om forbrugernes aktiviteter, handlinger og adfærd på de forskellige forbrugsområder.

Ved revisionen i 2015 er der foretaget ændringer i tråd med samfundsudviklingen, og forbrugernes ændrede adfærd. Det sidste kommer blandt andet til udtryk i form af større vægt på sundhed og sikkerhed i familiernes forbrugsvaner, ligesom de teknologiske ændringer har påvirket forbruget på hele kommunikationsområdet. For eksempel er der på mad – og drikkevareområdet således udarbejdet nye menuer/retter, som lever op til de nyeste anbefalinger fra Sundhedsstyrelsen, hvad angår kostråd (spise varieret kost) og krav til fx fedtindhold (28 % i forhold til tidligere 30 %) og grønt.

Der er ligeledes på baggrund af offentlige anbefalinger foretaget ændringer i udstyr på spænbørnsområdet. Der er lagt større vægt på fysisk aktivitet og udfoldelse, som også påvirker fritidsområdet og beklædning. Derudover er der indlagt mere rum til sociale aktiviteter og samvær med familie og venner. Ændringerne på kommunikationsområdet har påvirket forbruget i retning af computer, mobiltelefon m.v. (Hvad angår de konkrete justeringer henvises til de enkelte rapporter for forbrugsområderne.)

I forhold til tidligere standardbudgetter er der ved denne revision inddraget nye forbrugsområder – det gælder boligen og forsikringer. Hvad angår boligen, er der taget udgangspunkt i, hvordan familierne bor i Danmark, og ud fra det er de enkelte familietyper tillagt en boligstørrelse (m²). Udgiften til bolig omfatter ud over den konkrete husleje også udgifter til varme, vand og el. Hvad angår forsikring er der tale om forsikring af indbo, ulykker, helbred/sygdom og arbejdsløshed

Revisionen af de enkelte forbrugsområder og aktiviteter omfatter ændring af en række repræsentantvarer. Med den nye reviderede standard og nye repræsentantvarer er der foretaget en prisindsamling i maj/juni 2015, som danner grundlaget for referencebudgettet 2015. (Se bilag 1: En sammenligning af 2001-niveauet og 2015-niveauet.)

Forbrugsområder

Referencebudgettet omfatter følgende forbrugsposter:

- Mad- og drikkevarer.
- Beklædning (sko og tøj).
- Spædbørnsudstyr
- Personlig hygiejne.
- Fritid.
- Kommunikation
- Transport
- Dagligvarer i husholdningen.
- Varige forbrugsgoder.
- Boligforbrug
- Forsikringer

Budgettet indeholder således både almindelige løbende forbrugsudgifter til mad, tøj, personlig hygiejne, bolig og andre dagligvarer samt forbrugsudgifter til sjældnere indkøb af varige forbrugsgoder som fx møbler, tv, køleskab, vaskemaskine, opvaskemaskine m.v.

Referencebudgettet hviler på den forudsætning, at det forbrug, den enkelte er blevet tildelt som rimeligt og almindeligt, skal kunne vedligeholdes således, at den enkelte bevarer den samme velfærd eller det samme leveniveau. Der er således indbygget en opsparing, idet der er penge til fornyelse, når levetiden er udløbet for de varige forbrugsgoder.

Områderne omfatter alle væsentlige aspekter af forbrug og indgår dermed i den enkelt families forbrug. Det ideelle referencebudget omfatter således alle væsentlige aspekter af forbrug. Budgettet indeholder imidlertid ikke udgifter til: ejendomsskatter, afdrag og renter på gæld, fagforening, opsparing til pension o.l. samt tobak.

I opgørelsen af forbruget skelner vi mellem to typer af forbrug:

Det individspecifikke forbrug

Er forbrug som er knyttet til det enkelte individ, og som typisk varierer med individernes køn og alder og øges proportionalt med antal individer i husholdningen. Det individspecifikke forbrug opgøres for forskellige køns – og aldersgrupper – det gælder mad og drikke, beklædning og hygiejne, men også dele af forbruget på fritidsområdet og kommunikationsområdet.

Det husholdsspecifikke forbrug

Er forbrug som er knyttet til den fælles husholdning og som kan benyttes af flere personer. Eksempler er boligen, møbler, køkkenudstyr, vaskemaskine, m.m. Der skelnes ofte mellem to typer af forbrug: et forbrug som øges, men ikke proportionalt med antallet af personer (fx køkkenudstyr som gryder, og

service, forsikring) og et forbrug hvor mængden ikke ændres med antallet af personer (fx boligen, vaskemaskine, møbler)

I forhold til det individuelle forbrug og det "rene" husholdningsspecifikke forbrug, hvor mængden ikke øges (inden for disse husstandes størrelser) er mængderne simple at fastlægge. Desværre falder en del af det husholdningsspecifikke forbrug i kategorien, hvor forbruget ikke øges proportionalt med antallet af personer..

Familietyper

Referencebudgettet er udarbejdet for 12 forskellige familietyper. Det drejer sig om:

- Enlig kvinde 18-28 år
- Enlig Kvinde 30-49 år
- Enlig mand 30-49 år
- Enlig mand 50-64 år
- Enlig kvinde med 1 barn (3-6 år)
- Enlig kvinde med 1 barn (11-14 år)
- Par (30-49 år) uden børn
- Par (30-49 år) med et barn (3-6 år)
- Par (30-49 år) med et barn (11-14 år)
- Par (30-49 år) med to børn (0-½, og 3-6 år)
- Par (30-49 år) med to børn (3-6, 11-14 år)
- Par (30-49 år med tre børn (0-½, 3-6, 11-14 år)

Budgettet er dog konstrueret så man kan udarbejde budgettet for alle typer af familier.

Ud over de generelle forudsætninger for referenceforbruget er der på de enkelte forbrugsområder opereret med en række forudsætninger for at bestemme standarden på området. Følgende forudsætninger er lagt til grund for referencebudgettet:

1. Alle voksne har erhvervsarbejde.
2. Familien skal kunne opretholde et rimeligt forbrug på længere sigt.
3. Alle personerne er raske og har ikke behov for særlig medicin eller udstyr.
4. Alle personer er i besiddelse af almene færdigheder og viden.
5. Familierne er etableret og i besiddelse af almindeligt bohav.
6. Man køber alle varer og tjenester fra nyt
7. Sundt og ernæringsmæssigt forbrug.
8. Følger officielle anbefalinger om kost og aktivitet.
9. Alle varer i budgettet er almindelige og af god kvalitet.

Repræsentantvarer

Ved fastlæggelsen af forbruget er spørgsmålet imidlertid, hvilke krav der skal stilles til kvalitet og hvilken anvendelse/levetid den enkelte vare kan tillægges. Disse spørgsmål er af afgørende betydning for budgettets størrelse. Ekspertterne på de enkelte forbrugsområder har her spillet en væsentlig rolle. På baggrund af deres specialviden er der foretaget valg af repræsentantvarer som udtryk for forbruget. Den konkrete repræsentantvare angiver en blandt mange muligheder for at opfylde kravene omkring kvalitet og levetid. Ved valget af den konkrete repræsentantvare er der for hvert forbrugsområde udarbejdet varelistes, hvor der for den enkelte vare er oplyst følgende:

- En nøjagtig beskrivelse af varen
- Angivelse af mængde/antal
- Anvendelsestid/levetid
- Butikstype varen er udvalgt i
- Prisen
- Udgiften pr. år eller pr måned

For hvert af de enkelte forbrugsområder, som indgår i referencebudgettet, er det rimelige forbrug således udtrykt i konkrete varer med konkrete angivelse af varens kvalitet og dens levetid. Derudover er der angivet en pris og dermed budgettet for den enkelte familie.

Strategiske valg

Ekspertgrupperne har beskrevet forholdet mellem aktivitet og det rimelige forbrug ofte baseret på statistiske oplysninger om forbrugernes adfærd og ud fra deres faglige viden valgt den typiske aktivitet. Der kan imidlertid være tilfælde, hvor det er vanskeligt at afgøre, hvad der er den ”typiske” aktivitet. Hvis der er tale om flere ”typiske ” aktiviteter, er der – i det omfang det er hensigtsmæssigt – udarbejdet flere varianter af forbrug.

Det kunne fx være tilfældet med aktiviteten ’vedligeholdelse af beklædning’, som kan udføres med vaskemaskine eller uden vaskemaskine. Det samme er tilfældet med ’aktiviteten at vaske op’, som kan udføres med opvaskemaskine eller uden opvaskemaskine. Et tredje eksempel er aktiviteten ’transport’, som kan udføres med personbil eller med offentlige transportmidler. I disse tilfælde er der ikke tale om typisk forbrug, men om det vi har kaldt ”strategiske valg”.

Der vil således være aktiviteter i budgettet, som ikke alene er påvirket af alder og størrelse af husholdning, men hvor der for den enkelte familie er tale om forbrugsvalg i forhold til livsform, økonomi o.a. Hvor dette er tilfældet, opereres der, med det vi har kaldt strategiske valg. Det gælder fx transport, hvor vi har valgt forskellige muligheder for transport - uden bil og med bil. Og for familier med bil kan der være valg mellem stor eller lille bil, og mange eller få kørselskilometre. Et andet valg er bolig, hvor der for parfamilier opereres med lejer og ejer, og i princippet også med forskellig

størrelse bolig – antal m². Derudover er der forbrug for familier, som bruger briller og familier, som ikke bruger briller, og forbrug for familier som er ejere af deres bolig, om de har have eller ikke har have.

Stordriftsfordele

Inden for de enkelte forbrugsområder vil der være tale om forbrug, som er mere eller mindre individspecifikt, og andet forbrug som er mere eller mindre husholdningsspecifikt. For det typiske husholdningsspecifikke forbrug som fx køleskab, køkkenudstyr, fastnettelefon, fjernsyn er dette opgjort ud fra antallet af personer i familien. Der er derfor eksplicit taget hensyn til ”stordriftsfordele”. Selv om ”stordriftsfordelene” typisk knytter sig til det husholdningsspecifikke forbrug, har det at flere fører fælles husholdning, og lever sammen imidlertid også betydning for forbruget på andre områder og således også for det mere eller mindre individspecifikke forbrug.

I og med at familien skifter fra fx en ikke børnefamilie til en børnefamilie sker der ofte ændringer i livsstil og livsform, som påvirker prioriteringerne af det individspecifikke forbrug. De behov man har som enkeltpersoner kan ændre sig, når man indgår i en fælles husholdning. Man kan tale om konsekvenser af ”stordriftsfordele”. (SIFO, 2015). Det har derfor været en opgave for ekspertgrupperne at pege på ”stordriftsfordele” på de mere individprægede forbrugsområder. På beklædningsområdet og angående spædbørnsudstyr er der regnet med en arv mellem søskende, og det samme gælder legetøj.

Hvad angår madområdet kan der være særlige forhold, som gør sig gældende, og som har betydet, at der ved opgørelse af madbudgettet er beregnet en stordriftsfordel, som omfatter indkøb af forskellige pakningsstørrelser, hvor større husholdninger kan købe større og billigere ind, samt fordele som knytter sig til at større husholdninger bedre kan planlægge og udnytte de indkøbte mængder. Derudover kan der være fordele omkring processen ved tilberedelse af maden. Stordriftsfordelene vedrørende pakningsstørrelser gælder også på dagligvareområdet.

Prisindsamling

Prisindsamlingen er foretaget i forretninger, der er udbredte i landet og i videst muligt omfang tilgængelige for alle. For at sikre dette er prismålingerne fortrinsvis foretaget i landsdækkende kædeforretninger med en stor markedsandel inden for de enkelte brancher. Omfanget af landsdækkende kæder inden for udvalgsvarerne varierer meget for branche og branche. I det omfang det ikke har været muligt at finde landsdækkende kæder, er der udvalgt forretninger, hvis prisprofil hverken er speciel høj eller lav. For dagligvareernes vedkommende er der lagt vægt på, at de skal være umiddelbart tilgængelige. Prismålingerne er derfor – med meget få undtagelser – udelukkende foretaget i supermarkeder.

Referencebudgettet angiver forbrugsudgifterne for at opretholde et rimeligt og almindeligt forbrug. Det vil sige et forbrug, som er almindeligt i forhold til aktiv deltagelse i samfundet og som er bredt accepteret i samfundet.

1.4 Discountbudgettet

Det er velkendt, at en stor del af de danske familier køber mange af deres vare i lavprisvarehuse og discountbutikker. Derfor er der foretaget en opgørelse af referencebudgettet baseret på indkøb i lavprisvarehuse og discountbutikker. Formålet er, at se hvor meget standardforbruget bliver påvirket af at købe varerne til andre priser.

Fremgangsmåden ved prisindsamlingen har været følgende; Det er først og fremmest forsøgt at finde priser for de repræsentantvarer, som indgår i referenceforbruget. Det vil sige, at hvor der har været tale om et bestemt mærkeprodukt, er det forsøgt at finde et tilsvarende. For eksempel kaffe, shampoo eller tandpasta eller køleskab og vaskemaskine af et bestemt mærke. I mange tilfælde er varen præcis den samme i discountvarehuse som i almindelige varehuse. Det gælder især for mad og drikkeområdet.

Når dette ikke har været muligt har man fundet prisen på et tilsvarende produkt eller tilsvarende vare. I disse tilfælde er der altså ikke tale om nøjagtigt samme produkt og derfor heller ikke garanti for, at der er tale om samme kvalitet.

Priserne på madvarer og dagligvarer er indsamlet i butikker. For øvrige varer er langt de fleste priser indsamlet gennem det pågældende lavprisvarehus eller discountbutiks hjemmeside. Priserne er her de samme som ude i butikkerne.

Hvis det ikke har været muligt at finde en tilsvarende vare eller et tilsvarende produkt i lavprisvarehus eller i en discountbutik, er pågældende vare ikke prissat med discountpris

Det skal understreges, at der med den fremgangsmåde, som er valgt ikke er garanti for, at de varer som er indkøbt til discountpriser har samme kvalitet som de repræsentantvarer, som er blevet købt i almindelige supermarkeder og landsdækkende kæder.

1.5 Reference- og discountbudgetter for forskellige familietyper

Referencebudget

Månedlige udgifter	Kvinde, 18-29 år	Kvinde, 30-49 år	Mand, 30-49 år	Mand, 50-64 år	Kvinde 1 barn, 3-6 år	Kvinde 1 barn, 11-14 år
Mad	3.294	3.106	3.890	3.419	4.511	5.527
Drikke	173	163	204	179	166	178
Beklædning	614	613	588	551	1.084	1.087
Hygiejne og sundhed	690	674	316	287	759	913
Dagligvarer (rengøring mv.)	192	192	192	192	263	263
Varige forbrugsgoder	446	446	446	446	591	591
Fysisk aktivitet	73	73	65	65	113	241
Sociale aktiviteter	860	435	435	435	748	748
Leg og spil	418	418	376	190	273	460
Kommunikation	790	790	790	790	790	981
Underholdning og oplevelser	1.114	1.114	1.114	1.114	1.212	1.210
Ferie	583	583	583	583	1.000	1.000
Transport	617	617	617	617	3.777	3.839
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	0	1.623	0
Forsikringer	794	794	794	794	854	854
I alt før bolig	10.660	10.019	10.412	9.664	17.765	17.891
Boligudgift	3.150	4.123	4.123	4.123	4.515	4.515
Supplerende boligudgifter	806	1.020	1.020	1.020	1.020	1.020
I alt	14.616	15.162	15.555	14.807	23.300	23.426

Månedlige udgifter	Par ingen børn, 30-49 år	Par 1 barn 3-6 år	Par 1 barn 11-14 år	Par 2 børn 0-½ år/ 3-6 år	Par, 2 børn 3-6 år/ 11-14 år	Par 3 børn 0-½ år/ 3-6 år/ 11-14 år
Mad	6.329	7.185	8.094	7.185	9.616	9.616
Drikke	332	314	324	314	341	341
Beklædning	1.201	1.672	1.675	1.905	2.146	2.379
Hygiejne og sundhed	990	1.075	1.229	1.524	1.314	1.763
Dagligvarer (rengøring mv.)	284	352	352	432	432	500
Varige forbrugsgoder	599	720	720	847	847	932
Fysisk aktivitet	128	168	306	178	346	346
Sociale aktiviteter	975	1.142	1.142	1.308	1.308	1.475
Leg og spil	418	273	460	315	501	501
Kommunikation	1.080	1.080	1.271	1.080	1.271	1.271
Underholdning og oplevelser	1.318	1.439	1.436	1.497	1.512	1.570
Ferie	1.000	1.250	1.250	1.667	1.667	1.667
Transport	3.989	4.135	4.197	5.294	5.502	5.502
Spædbørnsudstyr	0	0	0	357	0	357
Daginstitution (fuld pris)	0	1.623	0	1.623	1.623	1.623
Forsikringer	1.513	1.586	1.586	1.622	1.622	1.675
I alt før bolig	20.157	24.013	24.040	27.147	30.048	31.517
Boligudgift	4.428	4.428	5.487	6.391	6.391	6.620
Supplerende boligudgifter	1.756	1.756	1.862	2.039	2.039	1.966
I alt	26.341	30.197	31.389	35.577	38.478	40.103

Discountbudget

Månedlige udgifter	Kvinde, 18-29 år	Kvinde, 30-49 år	Mand, 30- 49 år	Mand, 50- 64 år	Kvinde 1 barn, 3-6 år	Kvinde 1 barn, 11-14 år
Mad	2.467	2.326	2.914	2.561	3.379	4.140
Drikke	154	145	182	160	147	156
Beklædning	614	613	419	422	971	1.076
Hygiejne og sundhed	578	563	213	199	622	718
Dagligvarer (rengøring mv.)	157	157	157	157	204	204
Varige forbrugsgoder	360	360	360	360	505	505
Fysisk aktivitet	52	52	45	45	92	153
Sociale aktiviteter	710	435	435	435	719	719
Leg og spil	381	381	339	190	273	422
Kommunikation	768	768	768	768	768	946
Underholdning og oplevelser	1.060	1.060	1.060	1.060	1.141	1.156
Ferie	250	250	250	250	500	500
Transport	617	617	617	617	3.777	3.839
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	0	1.623	0
Forsikringer	794	794	794	794	854	854
I alt før bolig	8.964	8.523	8.554	8.020	15.577	15.388
Boligudgift	3.150	4.123	4.123	4.123	4.515	4.515
Supplerende boligudgifter	806	1.020	1.020	1.020	1.020	1.020
I alt	12.920	13.666	13.697	13.163	21.112	20.923

Månedlige udgifter	Par ingen børn, 30- 49 år	Par 1 barn 3-6 år	Par 1 barn 11-14 år	Par 2 børn 0-½ år/ 3-6 år	Par, 2 børn 3-6 år/ 11-14 år	Par 3 børn 0-½ år/ 3-6 år/ 11-14 år
Mad	4.741	5.382	6.063	5.382	7.203	7.203
Drikke	296	278	287	278	301	301
Beklædning	1.032	1.390	1.495	1.623	1.853	2.086
Hygiejne og sundhed	776	835	931	1.075	990	1.230
Dagligvarer (rengøring mv.)	228	271	271	325	325	369
Varige forbrugsgoder	511	621	621	742	742	815
Fysisk aktivitet	90	130	198	137	238	238
Sociale aktiviteter	947	1.113	1.113	1.280	1.280	1.447
Leg og spil	381	273	422	315	464	464
Kommunikation	1.045	1.045	1.223	1.045	1.223	1.223
Underholdning og oplevelser	1.247	1.351	1.365	1.392	1.424	1.465
Ferie	500	667	667	833	833	833
Transport	3.989	4.135	4.197	5.294	5.502	5.502
Spædbørnsudstyr	0	0	0	258	0	258
Daginstitution (fuld pris)	0	1.623	0	1.623	1.623	1.623
Forsikringer	1.513	1.586	1.586	1.622	1.622	1.675
I alt før bolig	17.295	20.700	20.438	23.226	25.623	26.731
Boligudgift	4.428	4.428	5.487	6.391	6.391	6.620
Supplerende boligudgifter	1.756	1.756	1.862	2.039	2.039	1.966
I alt	23.479	26.884	27.787	31.656	34.053	35.317

2 Minimumsbudget

2.1 Budgetmetoden til måling af fattigdom

Som omtalt anvendes budgetmetoden også til måling af fattigdom. Mest kendt er anvendelsen af budgetmetoden, som ligger til grund for udarbejdelse af fattigdomsgrænsen i USA. Fremgangsmåden her er, at der opstilles en "kurv af varer" alene omfattende fødevarer – en såkaldt madkurv - som bliver prissat og dermed angiver forbrugsudgifterne til fødevarer. Ud fra denne "kurv af varer" og en forudsætning om fødevarernes andel af de samlede forbrugsudgifter, er der fastsat en fattigdomsgrænse for en række forskellige familietyper.

I Danmark er der ikke fastsat eller opstillet et officielt minimumsbudget. Der er heller ikke foretaget mange opgørelser af antal fattige med afsæt i budgetmetoden. Det eneste kendte eksempel er Københavns kommune, der med Københavner-undersøgelserne i 2007/08, 2010 og senest i 2012 har foretaget fattigdomsopgørelser, som tager afsæt i budgetmetoden. (Københavns kommune, 2007/08, 2010, 2012). Københavns kommune har fastsat 'fattigdomsgrænsen' ud fra blandt andet Forbrugerstyrelsens standardbudget nærmere betegnet discountbudgettet og kortsigtsbudgettet (Hansen & Hansen, 2004) – og det er valgt at se bort fra udgifter til blandt andet ferie, leg og fritid. Derudover er medtaget selvstændige faste udgifter til transport, bolig, licens, forsikringer, kontingenter og daginstitution (alle registeroplysninger). Boligudgifterne tager udgangspunkt i boligforholdene i kommunen, og i at en enlig som minimum skal have 35 m² og for hver ekstra beboer tillægges 10m².

Københavns kommune har konstrueret 55 forskellige familietypebudgetter. Familiebudgetterne forholder sig til, om voksne i familierne er tilknyttet arbejdsmarkedet eller ej, og hvor mange børn og voksne der er i husholdningen. De 55 grænseværdier er sammenholdt med de enkelte familietypers disponible indkomster, der dækker over det beløb som familierne har til rådighed efter skatter, fradrag og diverse nettorenteudgifter. På den baggrund er der foretaget en optælling af antallet af fattige i København.

Derudover har CASA – med afsæt i standardbudgettet og budgetmetoden – udarbejdet og givet et bud på et minimumsbudget for nogle udvalgte familietyper. Et minimumsbudget, der afspejler et "nødvendigt og beskedent forbrug i forhold til aktiv deltagelse i samfundet" (Hansen & Hansen, 2004)

Det givne bud på et minimumsbudget var baseret på forudsætningerne for standardbudgettet, men med visse modifikationer. Det blev fx ikke forudsat at de voksne var erhvervsaktive, og der blev ikke indregnet udgifter forbundet med varige forbrugsgoder. Alle varer blev forudsat at være købt i discountvarehuse, der var ikke indregnet udespisning, og i familierne blev der

ikke drukket vin eller andre alkoholiske drikke. Der indgik hverken ferie eller opsparing til fornyelse af inventar og andre varige forbrugsgoder.

Minimumsbudgettet havde følgende formål; at afspejle et nødvendigt forbrug, der giver mulighed for at kunne leve et beskedent, men sundt liv med mulighed for deltagelse i sociale og samfundsmæssige sammenhænge.

Ekspertudvalget om Fattigdom, som blev nedsat af Thorning-regeringen med henblik på at udpege en fattigdomsgrænse, har i deres afsluttende rapport ”En Dansk fattigdomsgrænse” (2013) ud over at pege på kriterier for en fattigdomsgrænse, peget på andre målingsmetoder for fattigdom – herunder budgetmetoden. I deres kapitel om budgetmetoden foretages en gennemgang og behandling af CASAs bud på et minimumsbudget. Ekspertudvalget anbefaler, at budgetmetoden anvendes til at foretage robusthedstjek af den foreslåede fattigdomsgrænse.

I det følgende fremlægges grundlag, forudsætninger og kriterier for et minimumsbudget, som bygger på erfaringer fra Københavns kommunes minimumsbudget samt det af CASA opstillede minimumsbudget.

2.2 Minimum - nødvendigt og beskedent forbrug

I forbindelse med referencebudgettet har det styrende perspektiv for eksperterne med henblik på fastlæggelsen af standarden været at se på det *rimelige og almindelige* i fastlæggelsen af forbruget. Ved udviklingen af et minimumsbudget vil det i højere grad være det *nødvendige og beskedne*, der vil være styrende for fastlæggelse af forbruget.

Der er tale om et forbrug, som på den ene side er nødvendigt for at kunne leve et sundt liv og kunne deltage aktivt og socialt i familiemæssige og samfundsmæssige sammenhænge. Samtidigt er det et forbrug, der ikke afspejler nogen form for luksus, men er beskedent og nødvendigt.

Nødvendigheden kommer i spil på den måde, at der ikke skal være tale om et forbrug, som fører til et ”dårligt” liv med hensyn til helbred eller fører til isolation, men netop kan omfatte forbrugsudgifter til socialt samvær, sund mad og aktiv deltagelse m.v. Der er tale om den nødvendige forsørgelse af sig selv og sine på et beskedent niveau, hvor det er muligt at ”mestre” livet. Nødvendigheden angiver også, at en udelukkelse fra eller manglende muligheder for dette forbrug, kan være udtryk for et uacceptabelt leveniveau.

I det følgende gennemgår vi forudsætninger og kriterier for minimumsbudgettet. Der anvendes budgetmetoden, som indebærer, at den enkelte person eller familie normativt tildeles en kurv af forbrugsgoder, der afspejler et nødvendigt og beskedent forbrug.

Der tages udgangspunkt i referencebudgettet, og de forbrugsposter, som indgår i opgørelsen af det rimelige, almindelige forbrug. Det gælder det daglige forbrug af mad, klæder, personlig hygiejne og socialt samvær, men omfatter også forbrugsposter af mere fast karakter. Det gælder boligudgiften (huslejen) og forhold, der knytter sig til boligen i form af varme, el, gas og lys, inventar og køkkenudstyr (køleskab, opvaskemaskine m.v.) samt forsikringer.

For fastlæggelse af det danske referencebudget er der arbejdet med nogle generelle forudsætninger for de enkelte personer og familier. Det er fx, at alle voksne personer antages at have erhvervsarbejde, at alle personer forudsættes at være raske, og at alle husstande forudsættes at købe varer og tjenester m.v.

Ved fastlæggelse af et minimumsbudget forudsættes det, at der kan være tale om personer, som i kortere eller længere tid er uden arbejde – i modsætning til referencebudgettet hvor de forudsættes at have erhvervsarbejde. Grundlæggende for minimumsbudgettet er imidlertid, at det gælder for alle voksne og børn, og at alle forudsættes at være raske.

Et vigtigt spørgsmål ved minimumsbudgettet er: hvilke priser som skal anvendes ved opgørelsen af forbrugsudgifterne? I referencebudgettet er anvendt priser ved indkøb i såkaldt almindelige butikker, som er udbredte og tilgængelige for alle. Ud over angivelse af forbrug ved normalpriser er referencebudgettet også opgjort til discountpriser, hvor de forskellige forbrugsgoder alle er købt i lavpris- eller discountbutikker.

Ved opgørelsen af minimumsbudgettet vil vi forudsætte, at alle varer købes til discountpriser.

Et nødvendigt forbrug tager udgangspunkt i, hvad vi vil kalde de menneskelige og samfundsskabte behov. De menneskelige behov omfatter, at ethvert menneske for at kunne eksistere og leve i et velfærdssamfund skal have;

- mulighed for sund mad - og drikkevarer
- mulighed for opbevaring af madvarer
- en selvstændig bolig med varme, vand og elektriske installationer samt nødvendigt indbo
- klæder og fodtøj til forskellige årstider
- mulighed for personlig hygiejne
- mulighed for medicin i tilfælde af sygdom
- mulighed for familiemæssige og sociale relationer
- mulighed for at kunne kommunikere med andre
- mulighed for deltagelse i samfundslivet
- mulighed for dagpasning af børn

- mulighed for uddannelse
- mulighed for at kompensere for handicap
- mulighed for at holde ferie
- mulighed for at forsikre sig
- mulighed for transport

Et beskedent forbrug afspejler et forbrug, som giver grundlag for at kunne leve et sundt liv og kunne deltage aktivt og socialt i familiemæssige og samfundsmæssige sammenhænge, og hvor det er muligt at "mestre" livet. Et beskedent forbrug afspejler, at man forsøger at opfylde ens behov ud fra det billigste alternativ uden at slægte på kvaliteten, og at man på grund af beskedne ressourcer ikke udskifter ens forbrugsgoder så ofte, som man almindeligvis vil gøre det. Det vil sige, at de forbrugsgoder man har, holder i længere tid. Det gælder fx indbo (møbler) og køkkenudstyr som køleskab, men det gælder også beklædning som fx vinterfrakke, vinterstøvler og regntøj.

Et minimumsbudget udtrykker og angiver, at et forbrug som er mindre end minimumsbudgettet, kan være udtryk for et uacceptabelt levestandard.

2.3 Forudsætninger og indhold af minimumsbudget

Der er fastlagt en række fælles forudsætninger for minimumsbudgettet. Disse indebærer, at:

- Alle i familien har et normalt helbred, og der er derfor ikke behov for ekstraordinære udgifter til medicin i budgettet.
- Familien skal inden for rammen af budgettet kunne bo i en almindelig og beskedent bolig og kunne betale udgifter til vand, el og varme. Der er tale om en lejerbolig på 50m² for enlige unge (18-28 år) og 60m² for andre enlige og med tillæg på 10m² for en yderligere beboer (voksne som børn).
- Boligen har et almindeligt indbo og møbler fx i form af borde, skabe, stole, samt fx gardiner og tæpper.
- Der er tale om et madbudget, som er sundt, hvilket vil sige at:
  - Mad - og drikkevarer følger ernærings- og sundhedsanbefalinger.
  - Der er ingen udespisning.
  - Der drikkes ikke vin eller andre alkoholiske drikke.

- Familien har det nødvendige køkkenudstyr til madlavning, herunder har familien komfur med ovn, og køleskab med fryser. Familien har ikke opvaskemaskine.
- Familiemedlemmerne har tøj og fodtøj til forskellige årstider, og familien har vaskemaskine og mulighed for tørring af tøj
- Familien har mulighed for den daglige personlig hygiejne, herunder at gå til frisør, og derudover er der afsat midler til at gå til tandlæge en gang årligt, for at opretholde en basal sundhedstilstand
- Der er mulighed for et aktivt liv og med deltagelse i sociale sammenhænge:
  - Aviser, blade og bøger læses på biblioteket.
  - Ved fritidsaktiviteter er der tale om egen motion, idet dog børn har mulighed for at gå til en fritidsaktivitet.
  - Der er lagt vægt på billige og gratis fornøjelser. Der er afsat penge til en Tivoli-tur for børnene (sammen med en voksen) en gang om året.
  - Der er afsat penge til fornøjelser for børn (sammen med en voksen) fx 2 biografture om året
  - Der er afsat penge til fejring af højtider og fødselsdage, og afsat beløb til beskedne gaver.
  - Invitation af gæster og besøg hos andre udligner hinanden.
- Der er mulighed for ferie med fællesoplevelser for familien uden for hjemmet fx i form af cykelture.
- Der er mulighed for kommunikation med familie, venner og det omgivne samfund. Familien har:
  - Mobiltelefon, alle i familien (børn over 10 år) har en smartphone
  - tv med tv-pakke
  - Computer og adgang til internet
- Transport:
  - Der anvendes cykel og offentlig transport, men ingen bil. Der er for børnefamilierne afsat penge til drift af en lille bil.
- Familien har en familieforsikring, for at kunne forsikre sig mod ekstraordinære udgifter i forbindelse med indbrud og lignende og medlem af A-kasse for at kunne forsikre sig mod arbejdsløshed
- Det forudsættes at varige forbrugsgoder har længere levetid
- Yderligere forudsætninger:
  - Alt købes i discount- eller lavprisbutikker.

2.4 Minimumsbudgettet

Månedlige udgifter	Kvinde, 18-29 år	Kvinde, 30-49 år	Mand, 30- 49 år	Mand, 50- 64 år	Kvinde 1 barn, 3-6 år	Kvinde 1 barn, 11-14 år
Mad	1.693	1.596	1.999	1.757	2.318	2.840
Drikke	31	30	37	33	43	53
Beklædning	425	434	393	374	792	889
Hygiejne og sundhed	435	424	192	187	484	567
Dagligvarer (rengøring mv.)	157	157	157	157	204	204
Varige forbrugsgoder	267	267	267	267	320	320
Fysisk aktivitet	31	31	31	31	31	121
Sociale aktiviteter	31	31	31	31	52	52
Leg og spil	17	17	17	17	58	58
Kommunikation	489	489	489	489	489	667
Underholdning og oplevelser	404	404	404	404	463	471
Ferie	67	67	67	67	83	116
Transport	617	617	617	617	2.860	2.922
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	0	1.623	0
Forsikringer	612	612	612	612	612	612
I alt før bolig	5.276	5.176	5.313	5.042	10.433	9.892
Boligudgift	3.150	3.410	3.410	3.410	4.332	4.332
Supplerende boligudgifter	806	863	863	863	976	976
I alt	9.232	9.449	9.586	9.315	15.741	15.200

Månedlige udgifter	Par ingen børn, 30- 49 år	Par 1 barn 3-6 år	Par 1 barn 11-14 år	Par 2 børn 0- ½ år/ 3-6 år	Par, 2 børn 3-6 år/ 11-14 år	Par 3 børn 0-½ år/ 3-6 år/ 11-14 år
Mad	3.252	3.692	4.159	3.692	4.941	4.941
Drikke	60	69	77	69	92	92
Beklædning	826	1.185	1.282	1.417	1.640	1.873
Hygiejne og sundhed	617	676	759	916	819	1.059
Dagligvarer (rengøring mv.)	228	271	271	325	325	369
Varige forbrugsgoder	328	413	413	483	483	538
Fysisk aktivitet	62	62	152	62	152	152
Sociale aktiviteter	63	83	83	104	104	125
Leg og spil	17	58	58	100	100	100
Kommunikation	766	766	944	766	944	944
Underholdning og oplevelser	404	471	480	471	514	514
Ferie	142	158	191	158	198	198
Transport	3.072	3.218	3.280	3.683	3.890	3.890
Spædbørnsudstyr	0	0	0	258	0	258
Daginstitution (fuld pris)	0	1.623	0	1.623	1.623	1.623
Forsikringer	1.079	1.079	1.079	1.079	1.079	1.079
I alt før bolig	10.916	13.825	13.229	15.206	16.904	17.754
Boligudgift	4.498	5.374	5.374	5.559	5.559	5.549
Supplerende boligudgifter	1.230	1.442	1.442	1.500	1.500	1.450
I alt	16.644	20.641	20.045	22.265	23.963	24.753

2.5 Fra standard til minimum

Fremgangsmåden ved udarbejdelse af minimumsbudgettet har været at tage udgangspunkt i referencebudgettet. Hvor det ved referencebudgettet har været det bærende, at bestemme forbruget ud fra hvad der er rimeligt og almindeligt, har det ved bestemmelsen af minimumsbudgettet, været det bærende at bestemme forbruget, ud fra hvad der er nødvendigt og beskedent.

Alle varer er opgjort til discountpriser ud fra de kriterier, der er beskrevet omkring discountbudgettet. Hvor det er vurderet muligt, er der forbrugsgoder, som er tildelt en længere anvendelsestid, og forbrug, som ikke er nødvendigt er ikke medtaget i minimumsbudgettet. Nedenfor er uddybet, hvad det betyder på de enkelte forbrugsområder:

På mad og drikke området har vi bedt diætister om at sammensætte en menuplan, der overholder de samme sundhedsmæssige krav som for referencebudgettet, idet familierne skal leve sundt og godt. Det betyder, at flere af varerne er udskiftet til billigere, men lignende varer. Det drejer sig eksempelvis om billigere kødudskæringer og billigere varer inden for frugt og grønt. Der er desuden ikke medtaget udespisning, og der er heller ikke afsat penge til alkohol.

På beklædningsområdet har familien tøj og fodtøj til alle årstider. Derudover forudsættes det, at tøjet varer i længere tid.

Hvad angår den personlige hygiejne, er der prioriteret renlighed og hygiejne, og der er afsat beløb til et årligt tandlægebesøg. Til gengæld er skønhedsartikler såsom make-up og parfume skåret ned til et minimum.

På kultur og fritidsområdet er der afsat midler til to biografture og en tur i Tivoli for børnene sammen med en voksen, men ikke andre kulturelle arrangementer som teater og zoologisk have. Der er ikke afsat penge til bøger, avis og magasiner/blade – læsning foregår på biblioteker og på internettet, som der er afsat midler til. Der er ikke afsat beløb til konditøj eller medlemskab i sportsklub eller besøg i fx svømmehal. Der er dog afsat beløb til, at børn kan gå til sport i en klub. Af sociale aktiviteter er der alene afsat beskedne beløb til gaver og legetøj for børn. Det betyder, at der ikke er penge til caféture eller entré og drikkevarer på barer og diskoteker.

På kommunikationsområdet er der afsat beløb til mobiltelefon, tv, licens og kabel-tv abonnement, men der er hverken budget til en tablet eller musik- og filmtjenester.

Hvad angår transport har børnefamilierne en bil, og der er regnet med længere levetid for bilen. Derudover har familien cykler og bruger offentlige transportmidler.

På boligområdet er følgende forhold. I referencebudgettet er enlige lejere og parfamilier er ejere. Boligforbruget for en enlig voksen er 70m² og med tillæg på 15 m² for hver yderligere person. En parfamilie med to børn har et boligforbrug på 130 m². I minimumsbudgettet er alle familier lejere. Boligforbruget sat til 60m² for en enlig voksen og med tillæg på 10 m² for hver yderligere personer, sådan at en parfamilie med to børn har et boligforbrug på 100 m².

Dagligvarer er de samme som i referencebudgettet, da det dækker over nødvendige rengøringsartikler til hjemmet, men priserne på varerne er – som for de andre områder – indsamlet i discountforretninger.

Under varige forbrugsgoder har familien ikke tørretumbler og mikrobølgeovn. Desuden er anvendelsestiden forlænget for mange varer, f.eks. for møbler og værktøj.

I referencebudgettet har familien en ulykkes- og indboforsikring, ligesom de er medlem af Sygeforsikringen Danmark og de voksne er medlem af en arbejdsløshedskasse. I minimumsbudgettet har familien en indboforsikring, og de voksne er medlem af en a-kasse som de eneste forsikringer.

Der er ikke afsat penge til ferierejser. Familien holder ferie i Danmark med daglige ture eller besøg hos familie og venner.

2.6 Familiebudgetter fra reference til minimum

Udgifter pr. måned	Kvinde, uden børn, 18-29 år			Kvinde uden børn, 30-49 år		
	Standardbudget	Discount budget	Minimum budget	Standard budget	Discount budget	Minimum budget
Mad	3.294	2.467	1.693	3.106	2.326	1.596
Drikke	173	154	31	163	145	30
Beklædning	614	614	425	613	613	434
Hygiejne og sundhed	690	578	435	674	563	424
Dagligvarer (rengøring mv.)	192	157	157	192	157	157
Varige forbrugsgoder	446	360	267	446	360	267
Fysisk aktivitet	73	52	31	73	52	31
Sociale aktiviteter	860	710	31	435	435	31
Leg og spil	418	381	17	418	381	17
Kommunikation	790	768	489	790	768	489
Underholdning og oplevelser	1.114	1.060	404	1.114	1.060	404
Ferie	583	250	67	583	250	67
Transport	617	617	617	617	617	617
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	0	0	0
Forsikringer	794	794	612	794	794	612
I alt før bolig	10.660	8.964	5.276	10.019	8.523	5.176
Boligudgift	3.150	3.150	3.150	4.123	4.123	3.410
Supplerende boligudgifter	806	806	806	1.020	1.020	863
I alt	14.616	12.920	9.232	15.162	13.666	9.449

Udgifter pr. måned	Mand uden børn, 30-49 år			Mand uden børn, 50-64 år		
	Standardbudget	Discount budget	Minimum budget	Standard budget	Discount budget	Minimum budget
Mad	3.890	2.914	1.999	3.419	2.561	1.757
Drikke	204	182	37	179	160	33
Beklædning	588	419	393	551	422	374
Hygiejne og sundhed	316	213	192	287	199	187
Dagligvarer (rengøring mv.)	192	157	157	192	157	157
Varige forbrugsgoder	446	360	267	446	360	267
Fysisk aktivitet	65	45	31	65	45	31
Sociale aktiviteter	435	435	31	435	435	31
Leg og spil	376	339	17	190	190	17
Kommunikation	790	768	489	790	768	489
Underholdning og oplevelser	1.114	1.060	404	1.114	1.060	404
Ferie	583	250	67	583	250	67
Transport	617	617	617	617	617	617
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	0	0	0
Forsikringer	794	794	612	794	794	612
I alt før bolig	10.412	8.554	5.313	9.664	8.020	5.042
Boligudgift	4.123	4.123	3.410	4.123	4.123	3.410
Supplerende boligudgifter	1.020	1.020	863	1.020	1.020	863
I alt	15.555	13.697	9.586	14.807	13.163	9.315

Udgifter pr. måned	Enlig kvinde med barn, 3-6 år			Enlig kvinde med barn, 11-14 år		
	Standardbudget	Discount budget	Minimum budget	Standard budget	Discount budget	Minimum budget
Mad	4.511	3.379	2.318	5.527	4.140	2.840
Drikke	166	147	43	178	156	53
Beklædning	1.084	971	792	1.087	1.076	889
Hygiejne og sundhed	759	622	484	913	718	567
Dagligvarer (rengøring mv.)	263	204	204	263	204	204
Varige forbrugsgoder	591	505	320	591	505	320
Fysisk aktivitet	113	92	31	241	153	121
Sociale aktiviteter	748	719	52	748	719	52
Leg og spil	273	273	58	460	422	58
Kommunikation	790	768	489	981	946	667
Underholdning og oplevelser	1.212	1.141	463	1.210	1.156	471
Ferie	1.000	500	83	1.000	500	116
Transport	3.777	3.777	2.860	3.839	3.839	2.922
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	1.623	1.623	1.623	0	0	0
Forsikringer	854	854	612	854	854	612
I alt før bolig	17.765	15.577	10.433	17.891	15.388	9.892
Boligudgift	4.515	4.515	4.332	4.515	4.515	4.332
Supplerende boligudgifter	1.020	1.020	976	1.020	1.020	976
I alt	23.300	21.112	15.741	23.426	20.923	15.200

Udgifter pr. måned	Par uden børn, 30-49 år			Par, 30-49 år, 1 barn 3-6 år		
	Standardbudget	Discount budget	Minimum budget	Standard budget	Discount budget	Minimum budget
Mad	6.329	4.741	3.252	7.185	5.382	3.692
Drikke	332	296	60	314	278	69
Beklædning	1.201	1.032	826	1.672	1.390	1.185
Hygiejne og sundhed	990	776	617	1.075	835	676
Dagligvarer (rengøring mv.)	284	228	228	352	271	271
Varige forbrugsgoder	599	511	328	720	621	413
Fysisk aktivitet	128	90	62	168	130	62
Sociale aktiviteter	975	947	63	1.142	1.113	83
Leg og spil	418	381	17	273	273	58
Kommunikation	1.080	1.045	766	1.080	1.045	766
Underholdning og oplevelser	1.318	1.247	404	1.439	1.351	471
Ferie	1.000	500	142	1.250	667	158
Transport	3.989	3.989	3.072	4.135	4.135	3.218
Spædbørnsudstyr	0	0	0	0	0	0
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	1.623	1.623	1.623
Forsikringer	1.513	1.513	1.079	1.586	1.586	1.079
I alt før bolig	20.157	17.295	10.916	24.013	20.700	13.825
Boligudgift	4.428	4.428	4.498	4.428	4.428	5.374
Supplerende boligudgifter	1.756	1.756	1.230	1.756	1.756	1.442
I alt	26.341	23.479	16.644	30.197	26.884	20.641

Udgifter pr. måned	Par, 30-49 år, 1 barn 11-14 år			Par, 30-49 år, 2 børn 0-½ år/3-6 år		
	Standardbudget	Discount budget	Minimum budget	Standard budget	Discount budget	Minimum budget
Mad	8.094	6.063	4.159	7.185	5.382	3.692
Drikke	324	287	77	314	278	69
Beklædning	1.675	1.495	1.282	1.905	1.623	1.417
Hygiejne og sundhed	1.229	931	759	1.524	1.075	916
Dagligvarer (rengøring mv.)	352	271	271	432	325	325
Varige forbrugsgoder	720	621	413	847	742	483
Fysisk aktivitet	306	198	152	178	137	62
Sociale aktiviteter	1.142	1.113	83	1.308	1.280	104
Leg og spil	460	422	58	315	315	100
Kommunikation	1.271	1.223	944	1.080	1.045	766
Underholdning og oplevelser	1.436	1.365	480	1.497	1.392	471
Ferie	1.250	667	191	1.667	833	158
Transport	4.197	4.197	3.280	5.294	5.294	3.683
Spædbørnsudstyr	0	0	0	357	258	258
Daginstitution (fuld pris)	0	0	0	1.623	1.623	1.623
Forsikringer	1.586	1.586	1.079	1.622	1.622	1.079
I alt før bolig	24.040	20.438	13.229	27.147	23.226	15.206
Boligudgift	5.487	5.487	5.374	6.391	6.391	5.559
Supplerende boligudgifter	1.862	1.862	1.442	2.039	2.039	1.500
I alt	31.389	27.787	20.045	35.577	31.656	22.265

Udgifter pr. måned	Par, 30-49 år, 2 børn 3-6 år/11-14 år			Par, 3 børn 0-½ år/3-6 år/11-14 år		
	Standardbudget	Discount budget	Minimum budget	Standard budget	Discount budget	Minimum budget
Mad	9.616	7.203	4.941	9.616	7.203	4.941
Drikke	341	301	92	341	301	92
Beklædning	2.146	1.853	1.640	2.379	2.086	1.873
Hygiejne og sundhed	1.314	990	819	1.763	1.230	1.059
Dagligvarer (rengøring mv.)	432	325	325	500	369	369
Varige forbrugsgoder	847	742	483	932	815	538
Fysisk aktivitet	346	238	152	346	238	152
Sociale aktiviteter	1.308	1.280	104	1.475	1.447	125
Leg og spil	501	464	100	501	464	100
Kommunikation	1.271	1.223	944	1.271	1.223	944
Underholdning og oplevelser	1.512	1.424	514	1.570	1.465	514
Ferie	1.667	833	198	1.667	833	198
Transport	5.502	5.502	3.890	5.502	5.502	3.890
Spædbørnsudstyr	0	0	0	357	258	258
Daginstitution (fuld pris)	1.623	1.623	1.623	1.623	1.623	1.623
Forsikringer	1.622	1.622	1.079	1.675	1.675	1.079
I alt før bolig	30.048	25.623	16.904	31.517	26.731	17.754
Boligudgift	6.391	6.391	5.559	6.620	6.620	5.549
Supplerende boligudgifter	2.039	2.039	1.500	1.966	1.966	1.450
I alt	38.478	34.053	23.963	40.103	35.317	24.753

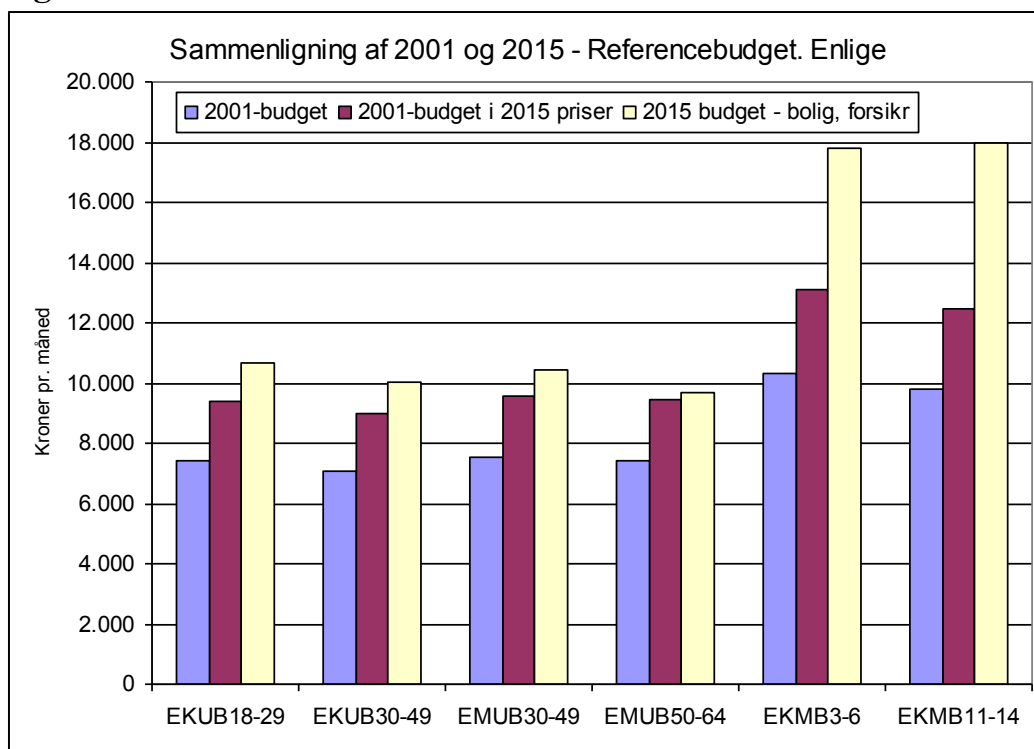

Bilag 1: Sammenligning af referencebudget 2001 og 2015

Nedenfor er foretaget en sammenligning af referencebudgettet fra 2001 med det nu reviderede referencebudget 2015. Første step i sammenligningen er fremskrivningen af 2001 budgettet med forbrugerprisindekset, således at 2001 budgettet er opgjort i 2015 priser.

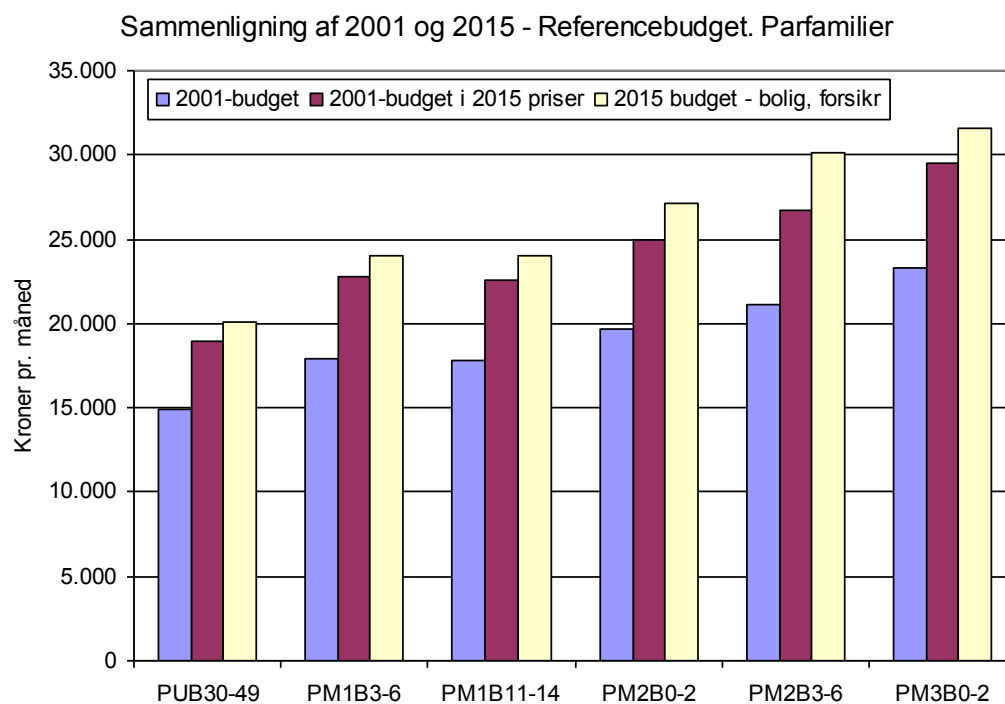
Det er 2001 budgettet opgjort i 2015 priser, som sammenlignet med det nye referencebudget 2015. afspejler velfærdsforøgelsen for de enkelte familietyper.

Figur 1:

Som det fremgår af figur 1 som omhandler sammenligningen for familietyper, enlige både med og uden børn – ses det, at der er sket en forøgelse for alle familietyper. Der er dog sket en større stigning for enlige med børn, hvilket primært skyldes, at den enlige kvinde med barn er blevet tildelt en bil i 2015

Figur 2:

I figur 2 er angivet referencebudgetterne for parfamilier. Her ser vi igen, at der er tale om en velfærdsforøgelse for alle parfamilier, men der er tale om en lidt større stigning for parfamilier med to eller flere børn. Dette skyldes at børnene er tildelt flere fritidsgoder samt de større børn en mobiltelefon.